

CRONOLOGIA VIEȚII LITERARE ROMÂNEȘTI 1944–1964 (III)

Continuăm **Cronologia...**de la data apariției ziarului „Scânteia” (21 septembrie) până la finele anului 1944.

La pregătirea și elaborarea materialului a participat un grup de cercetători format din: **Lucian Chișu, Petruș Costea, Cristina Deutsch, Magdalena Dragu, Alexandru Farcaș, Mariana Ionescu (director de proiect), Andrei Milca, Mihaela Poncea, Alexandra Safta, Rodica Sagaidac, Oana Soare.**

21 septembrie

- Reapare la București, cotidianul **Scânteia**, subintitulat **Organ al Comitetului Central al Partidului Comunist Român** (15 august 1931–8 octombrie 1940, 21 septembrie 1944–21 decembrie 1989). Până la 21 decembrie 1989, ziarul a proliferat ideologia comunistă contribuind la îndoctrinarea politică a poporului, la susținerea dictaturii partidului unic.

- În primul număr al „Scânteii” apare textul nesemnat **Erorile d-lui profesor Vianu asupra materialismului istoric:**

„D. Tudor Vianu, cunoscut profesor și autor a numeroase cărți de filosofia artei și a culturii, a tipărit recent (august 1944) o nouă lucrare, intitulată: *Filosofia culturii*. Lucrarea aceasta – ne-o spune chiar autorul – reproduce un curs ținut la Facultatea de Filosofie din București, deci un curs care a fost audiat de sute de studenți, în câțiva ani de zile, și care cum se presupune, trebuia să fie cât de cât memorat de acești studenți.

Tocmai de aceea ne-am și sesizat. În cursul d-lui Vianu, cele ce se afirmă despre materialismul dialectic constituie o deformare și o mutilare a acestei doctrine, iar punctul acesta de vedere urma să fie sădit în conștiința marelui public și în mintea fragedă a studentului din anul I de la Filosofie și Litere [...].

D. Vianu n-a înțeles (sau n-a vrut să înțeleagă) materialismul dialectic. Afirmând cu bunăvoință: «Obiectivitatea cere să afirmăm că materialismul a însemnat la vremea lui un progres științific» (p. 133), d. Vianu consideră această doctrină un obiect de muzeu. D-sa, în cursul ultimilor 25 ani, n-a observat probabil ce confirmări a căpătat materialismul dialectic, atât pe plan istoric și social, cât și pe plan etic și spiritual. Aceasta înseamnă că filosofii nu pot înțelege realitatea, citind numai cărți de specialitate ci trebuie să vadă, să simtă și să înțeleagă direct fenomenele vii ale istoriei.

De altfel, d. Vianu va avea prilejul ca în anii și deceniile care vin, să se convingă și mai bine dacă materialismul dialectic este «depășit» sau nu. Aceasta-i o problemă personală a d-sale. Faptul, însă, că într-un curs de «Filosofia culturii» se află erori atât de grave asupra materialismului istoric, ne face să ne îndoim de valoarea criteriilor, de temeinicia cunoștințelor d-lui Vianu și de eficacitatea influenței d-sale asupra unei «culturi noi» românești. Pentru d. Vianu «Cultura este creația de valori și resubiectivare a acestora» (p. 136). Numai atât – ne temem să nu fie prea puțin și anacronic. Se poate întâmpla ca, de data aceasta, materialismul istoric (recte «istoria») să-l fi «depășit» pe d. Vianu.”

- În „Tribuna poporului” (an. I, nr. 7) se publică eseul despre **Romanul sovietic**, semnat de Eva Céline, care pune problema realismului socialist, în termeni elogioși față de realizările literaturii sovietice:

„(...) Marele merit al romanelor sovietice – ca și al teatrului și al filmului de altfel – și ceea ce aduce el nou este creația realismului socialist.

Opera artistică reflectă lumea prin viziunea artistului. Romanul realist, de la Balzac până la Roger Martin du Gard sau Huxley, e static. Acțiunea romanului începe și sfârșește cu povestea eroului. Există un cerc magic tras în jurul soartei acestuia, viața se oprește odată cu împlinirea destinului său.

Viziunea realismului socialist e dinamică, la fel ca viața însăși. Acțiunea romanului este un val în marea evenimentelor. Ea se află în mișcare datorită zdruncinării pe care a suferit-o și la rândul său el o comunică, această mișcare, unui alt val. Astfel, destinul eroului nu începe și sfârșește cu povestirea din roman, ci face parte din mișcarea continuă a vieții.

Vechiul romancier realist nu vedea decât un aspect al vieții, în general pe cel rău. El nu vedea și forțele care lucrau în același timp, activau, aduceau schimbare, o altă formă de viață. Iată de ce vechiul roman realist era aproape totdeauna pesimist.

Realismul socialist reflectă ambele forțe din care se compun evenimentele, ambele fețe ale medaliei. În noul roman rus, nu există tragedie, mai bine zis nu există tragedie definitivă. Soarta individului poate fi tragică pentru moment, dar povestea nu se termină acolo. Sau această tragedie este subordonată unei rațiuni de interes general care o transformă într-o victorie, sau paralel cu evenimentele tragice apar forțele care fac să se întrevadă o schimbare fericită în viitor. Spiritul noului roman rus este esențialmente optimist. Peste tot se constată un elan sublim, o încredere absolută în luptă, în deznodământul fericit al acestei lupte, în muncă, în puterea omenească, o încredere deplină în prezent și viitor. Toate problemele sociale sunt privite prin perspectiva schimbării, a mișcării, a viitorului. Oamenii din lumea romanelor par să se avânte spre infinit, pe un drum care poate mai ales la început – e greu de urcat, dar pe care omul în marș nu cunoaște piedici. Omul luptă, merge înainte, construiește, își construiește propria lui viață. La fiecare pas, omul schimbă fața lumii și își impune voința față de realitate. Nu mai există mister, nici constrângere, și nu mai există forțe superioare, nici opresări: un popor liber urcă și își construiește propria lui viață.”

- În „Fapta” (an. II, nr. 63, 21–23 sept.), Dimitrie Stelaru publică poezia *Liberi*.

22 septembrie

• În „Libertatea” (an. I, nr. 26) apare **Tragedia intelectualului român**, de Alexandru Claudiu, care privește situația intelectualilor (scriitorii, inclusiv) în perspectivă sociologică și cheamă la unitate pentru înfăptuirea socialismului:

„(...) Ce minuni de operă socialistă și democratică, înțeleaptă și constructivă, nu s-ar fi făcut, dacă intelectualul european al anilor 1920–1940 n-ar fi trăit tragica lui dezorientare socială și politică! Intelectuali români, intelectuali din lumea întreagă, strângeți rândurile voastre risipite și, bogați sufletește prin experiența atâtor greșeli, atâtor iluzii și atâtor dezamăgiri crunte – aduceți contribuția voastră entuziastă mișcării sociale care înfrățește libertatea gândului cinstit cu adâncă reformă socială, aduceți contribuția voastră hotărâtoare socialismului democratic!”

• În același număr din „Libertatea” se reia ancheta *Scriitorii despre societatea lor* – cu răspunsul lui N. D. Cocea. Rândurile introductive sunt semnate „st. b.”:

„Scriitorii despre societatea lor. Rânduri marginale.

Prezentând ancheta aceasta, scriam mai ieri că nici unul dintre scriitorii întrebați nu mai are nevoie de vorbele noastre. Și totuși, suntem siliți să ne contrazicem...

Căci, iată, avem în față răspunsul domnului N. D. Cocea, un răspuns cu totul excepțional, atât prin viziune, cât și prin curajul cu care sunt numite dureroasele stări existente. Pamfletarul și luptătorul de ieri, reînvie în cel de azi, mai proaspăt, mai autentic. Ar trebui să subliniem cu creionul roșu aproape fiecare rând, pentru că în orice cuvânt e o durere, un țipăt reținut, pe care mai bine și mai precis decât oricine, îl rostește acest mare luptător al ideii libere.

«Societatea Scriitorilor Români» e o organizație moartă, căreia scriitorul Cocea îi aplică fierul roșu – și nu atât ei, cât celor ce-au îngăduit să se ajungă aici. Tocmai de aceea, curajul acesta superb, impetuoșitatea aceasta profund umană, ne-au făcut să ne decidem, însoțind lapidările cuvinte ale meșterului cu o glossă. Răspunsului nu i se poate adăuga nimic: rotunjit, el conține și azurul zilei de

măine, și veninul unor realități triste. Actual până și între cei mai tineri, d. N. D. Cocea ne-a dat un răspuns plin de lumină, de adevăr. Și terminând cu constatarea că în cei patruzeci de ani, Nicoară al lumii a întinerit cam tot cu atâția, îi dăm cuvântul.

Vorbește, din zbaterea luptei, un scriitor mereu actual. Și mai actual măine!”

• În „România liberă” (an. II, nr. 38), Mihnea Gheorghiu semnează textul **Instituțiile de cultură în străinătate** (contra Emil Cioran).

Anunț: convocarea membrilor S. S. R.

• În „Dreptatea” (seria a II-a, an. I, nr. 23), la rubrica „Perna cu ace”, Oscar Lemnaru condamnă oscilația lui Șerban Cioculescu între cei doi candidați la președinția S. S. R. și optează, în final, pentru Victor Eftimiu:

„**Alegerile de la S.S.R.**

În «Curierul» care poartă data de 20 septembrie citim în legătură cu alegerile S.S.R.-ului următoarele:

«D. Cioculescu după ce a venit zile de-a rândul la d. Victor Eftimiu propunându-i (în ce calitate? în numele cui?) prezidenția Societății Scriitorilor Români, pe o listă pe care inelegant dinainte o fixase, d. Șerban Cioculescu a trecut, probabil cu listă cu tot, la d. Mihail Sadoveanu. Ziarele au înregistrat convocări și consfătuiri și puneri la cale, care nu sunt de talia scriitorului Șerban Cioculescu.

Socotim că ar fi util pentru d. Șerban Cioculescu, pentru stima pe care prietenii i-o poartă și pentru prestigiul S.S.R.-ului, ca omul pe care dictatura l-a respins, preferând pe d. N. I. Herescu, actualmente dispărut, să vie în fruntea scriitorilor români – loc pentru care îl îndrituiesc deopotrivă incontestabile calități literare, deosebite merite de organizator și îndelungi suferințe pentru cauza democratică.»

Ce putem adăoga noi la aceste rânduri poate excesiv de delicate pentru gravitatea cazului. Ne-am fi așteptat din partea eminentului critic literar pe care l-am socotit un prieten al democrației ca în aceste vremuri să-l fi secondat în tăcere pe Victor Eftimiu, ale cărui merite, pentru a fi președintele S.S.R.-ului, sunt incontestabile. Poziția pe care o ocupă d. Șerban Cioculescu este – exprimându-ne în termeni eleganți – nepotrivită iar acțiunea pe care o desfășoară de câteva zile nu este vrednică de prestigiul domniei sale care ne făcuse să credem că poate fi omul unei singure atitudini.”

• În „Curierul”, sub pseudonimul X. Y. Z., apare articolul: **În jurul alegerilor de la S.S.R. O scrisoare și câteva precizări complimentare:**

„D. Șerban Cioculescu, sesizat de o notă redacțională apărută în rubrica «La perete», ne trimite spre publicare o scrisoare-răspuns, pe care, în virtutea dreptului de apărare, o publicăm cu toate riscurile pe care le comportă pentru autor.

Iată textul d-lui Șerban Cioculescu:

Pseudonimul redacțional X. Y. Z. mă pune «la perete» pentru că «în loc de a ușura drumul victorios al democrației», sprijin, la președinția Societății Scriitorilor Români, alegerea d-lui Mihail Sadoveanu.

Nota, prin felurite insinuări (numesc insinuare orice acuzație neprecizată, susținută oblic și în afară de chestiune), încearcă să mă intimideze. Metoda derivă direct din procedeele candidatului amenințat în dorința sa de a fi președintele S.S.R., d. Victor Eftimiu. De la biroul d-sale directorial, în cursul celei de a doua și ultime vizite prin care-l anunțam că-i retrag concursul, d-sa m-a sfredelit cu degetul, strigându-mi:

«Te voi cula și la S.S.R. și peste tot!» – pentru ca, după o clipă, să stăruie cordial ca să figurez pe listă, alături de d-sa.

Deși inspirat din procedeele directoriale, d. X.Y.Z. e mult mai blând: îi mulțumesc că nu vrea și d-sa să mă culeze. Îl rog să-mi îngăduie a prefera persoana d-lui Mihail Sadoveanu aceeaia a d-lui Victor Eftimiu pe temeuri literare, democratice și de tot felul, bine chibzuite.

Îi dau o asigurare: «amatorii de intrigi și de combinațiuni» nu vor fi alături de d. Mihail Sadoveanu.

Va reuși cel mai bun sau cel mai popular, într-un caz sau în altul nu va fi nici bine nici rău. Va fi numai un început. Lupta cea mare se va da ulterior, în aplicarea programului, din care nu poate lipsi înlăturarea elementelor fasciste și naziste din S.S.R. și examinarea titlurilor profesionale ale fiecărui membru, deoarece sub preșidenția d-lui N. I. Herescu s-au strecurat elemente necalificate în confreria noastră.

De ce se sperie însă d. X.Y.Z de candidatura cealaltă? Consensul unanim în jurul unei singure liste nu s-ar putea obține astăzi decât prin concesiuni culpabile, care ar asigura permanentizarea vechilor stări de la S.S.R.

Respingând orice spirit tranzacțional, înfruntăm cu încredere lupta și nu ne înspăimântăm de eventualitatea nereușitei, pentru că, încă o dată, ea n-ar fi decât o primă etapă a campaniei de purificare și de redresare a S.S.R.

Mijloace salutare ne rămân la îndemână, sub orice comitet, de a-i controla activitatea și de a-l obliga să procedeze în felul cel mai sincer și hotărât la împlinirea programului de însănătoșire a societății.

Nu mi se pare deloc democratică impunerea unui candidat, cu caracter obligator. Dacă s-a schimbat ceva fundamental în moravurile noastre, valorile urmează a se selecta altminteri decât prin intimidare.

Primiți domnule director, asigurarea considerației mele.

Șerban Cioculescu

P.S. Pentru că insinuările în privința «indeletnicirilor» ce mi se atribuie ar putea să mai alimenteze verva d-lui X.Y.Z., vă țin la dispoziție revista «Teatrul Național» din aprilie 1942, în care veți găsi esența «causeriei» rostite înainte de premiera piesei O sărutare de d. I. Petrovici. Ea privea în primul rând recomandarea făcută de I. L. Caragiale, piesei unui debutant care nu împlinise încă 18 ani. Veți vedea că termenii elogiilor mele, suspecte de interesare, sunt mai moderați decât acei ai marelui sceptic și ironist, care la rândul lui nu putea sconta nici un folos din partea unui adolescent.»

La afirmațiile d-lui Șerban Cioculescu avem de răspuns următoarele:

1. N-am încercat să-l intimidăm, știind că acest lucru este foarte greu, de pe vremea când în timpul directoratului Liviu Rebreanu și a ministeriatului Ion Petrovici ne privea regulat la premiere din lojele oficiale, în timp ce noi ocupam modești fotolii nostru critic de la banca II.

2. Ne-a surprins atitudinea de agent electoral fie și în S.S.R. a d-lui Șerban Cioculescu, scriitor distins pe care ne-am obișnuit să-l apreciem în condiții pur literare.

3. Socotim, și de aceea am pus mâna pe condei, că supărarea personală a d-lui Șerban Cioculescu împotriva d-lui Victor Eftimiu nu justifică atitudinea de «manager» pe care cel dintâi și-a luat-o, atitudinea pe care de altfel nu o justifică nici reamintirea faptului că în timp ce actualul director general al teatrelor își făcea pentru convingerile sale democratice de două ori stagiul la Tg. Jiu, d. Șerban Cioculescu era numit inspector în ministerul educației naționale, tocmai după întâmplarea «causeriei» relativ la *Sărutarea*.

4. Avem o nețărmurită admirație pentru calitățile literare ale d-lui Mihail Sadoveanu și în general pentru personalitatea d-sale morală. Iată motivul care ne îndeamnă să protestăm când d. Șerban Cioculescu, în scopuri personale și din resentimente mărunte, încearcă să-l propuie contracandidat la S.S.R, pentru a divide voturile democratice.

5. Campania de purificare dusă de scriitori la S.S.R. a început cu vehemență încă în trecutele alegeri. Astăzi orice om de carte, orice scriitor își dă retrospectiv seama că eșecul d-lui Victor Eftimiu în fața d-lui N. I. Herescu a însemnat pentru cultura noastră o pată și o rușine.

6. Există un simț al măsurii care ar trebui să călăuzească până și faptele scriitorilor talentați. N-ar strica dacă d. Șerban Cioculescu, inspirat de acest simț, s-ar mărgini să voteze pe cine-i convine, pe d. Mihail Sadoveanu, pe d. Victor Eftimiu sau pe d. I. Petrovici, fără să alimenteze diversiunile și fără să aprecieze titlurile democratice ale aceluia cari n-au primit slujbe de la fostul regim, ci închisori.”

• În „Tribuna poporului” (an. I, nr. 8), Silvian Iosifescu publică *Anii de întuneric*, punând problema accesului la literatura străină:

„Sunt lucruri care, abia acum, după cinci ani, își redobândesc înțelesul lor. O cronică despre cartea străină ca și orice rubrică în legătură cu manifestări critice, sau măcar cinstite informative, a constituit în tot acest timp o formulă goală, o titulatură-vestigiu, umplută cu groaznice surrogate culturale, de tot atât de proastă calitate ca și surrogatele de stofă sau de cafea.

Am trăit, în acești ani de război într-un lagăr de concentrare cultural la fel de aspru, la fel de nesuferit ca și cel în care dictatura lui Ubu-Antonescu trimetea, mecanic și de-a valma, pe «malagambiști», pe biciclistele cu fustă scurtă sau pe cei cari își îngăduiau să gândească. Și teroarea culturală se poate pune alături de cea materială. Am cunoscut aspectul șters și gol al ziarelor scrise după normativ, deosebindu-se între ele doar prin titlu și caracterele tipografice. Am asistat la răzbuirea obraznică și cinică a valorilor, la încercarea sistematică de a imbeciliza și îndopa creierii, la ceea ce francezii numesc «bourrage des crânes». Am urmărit pe apologeții plătiți ai hitlerismului, hămăind, în cor, elogiul «culturii» fasciste.

Și mai ales, am fost aproape complet izolați de cultura străină, de tot ceea ce se lucra, gândea, crea în statele unde aceasta se putea face. Sub clopotul de sticlă al izolării fasciste, cu cenzurarea sau oprirea publicațiilor și cărților străine, a trebuit să înlocuim contactul cultural, indispensabil și vivifiant cu Franța adevărată, cu Sovietele, Anglia și Statele Unite, prin cultura lui Killinger sau a Poglavnicului.

Ce ne-a putut parveni în tot acest timp din viața spirituală din jurul nostru? Ce a putut străbate cercul izolator, folosindu-se de neatenția momentană, sau de imbecilitatea vreunui cenzor?

Spiritualitatea franceză, care a constituit axa de evoluție a culturii noastre incipiente, a suferit ca și celelalte domenii, efectele dezastrului din 1940. Și cei legați de tot ce cuprinde în sine noțiunea de Franța au asistat îndurerăți și scârbiți la un șir nenumărat de trădări, ce adoptau cu cinism tonul profetic și de salvator al statului. Cărți franceze au venit atunci destule, dar erau, în majoritate, doar maculatură veninoasă și agresivă a feluritelor categorii de trădători, de la un spion nedeghizat ca Ferdinand Drieu la Rochelle, Fabre Luce și Louis Ferdinand Céline. În ziare și reviste, aceeași dezolantă schimbare. În locul vechii «Nouvelle Revue Française» care treizeci de ani a strâns în jurul ei ce a avut mai subtil și mai desăvârșit cultura franceză, în locul revistei lui Jacques Rivière și lui Alain Fournier, lui Gide, Malraux, Alain și Thibaudet, o altă N. R. F. a devenit un simplu organ de propagandă nazistă.

Și totuși am avut satisfacția să constatăm, cei cu adevărați mari nu au trădat. Nici Malraux, nici Rolland, nici Jean-Paul Sartre – ca să cităm numai pe câțiva – nu au colaborat. Unii au tăcut, alții au publicat în Elveția. De la ei a avut grijă cenzura să ne ajungă puține mesagii, după cum nu ne-a sosit nimic de la nenumărații scriitori emigrați în America sau Anglia, de la Romains, Maurois, Maritain, Mauriac, Bernanos și atâția alții. Doar câteva cărți de valoare au putut străbate, printre care acel superb *Pilote de guerre* a lui Antoine de Saint-Exupéry și ultimul roman al lui André Malraux: *La Lutte avec l'ange* – Lupta cu îngerul. (...) Astăzi, când cercul de izolare a fost sfărâmat, vom putea restabili contactul indispensabil unei respirații libere spirituale – cu marile culturi străine. Și acest lucru nu numai în măsura în care am avut acest contact, acum câțiva ani. Ar fi insuficient. Căci să nu uităm cât de puțin a fost cunoscută la noi o cultură de amploarea celei sovietice. Stabilirea unor relații prietenești ne va îngădui să cunoaștem adâncit și toate imensele valori de cultură create în Uniunea Sovietică, iar în cazul special al literaturii, să aflăm ce s-a realizat în ultimii ani în statul care l-a dat pe un Șolohov, pe un Olieșa sau pe un Pasternak.

Îndată ce vom putea cunoaște realizările principale din străinătate, de care fascismul ne-a lipsit, precum și ceea ce se va ivi nou, vom încerca să deslușim din ele scrisul și liniile de orientare ale culturii pe care efortul uman o pregătește.”

- În articolul *Epurafia*, semnat de Ion Mihăileanu în „Tribuna poporului”, se arată încă o dată presiunea sub care se desfășura viața socială în timpul epurărilor:

„Poporul român, prin organizațiile sale de luptă patriotică, a cerut în permanență de la 23 August încoace această epurație, care trebuie să însemne o reală biruință a maselor și o primă realizare a controlului democratic exercitat de către ele”.

- În „Timpul” (an. VIII, nr. 2646), articolul nesemnat: *Planificarea culturală*, după modelul sovietic, recomandă ca premisă epurarea:

„Lumea necunosătoare, observând doar succesul economic și militar al Uniunii Sovietice, nu observă o altă probă experimentală a viabilității metodei socialiste, și anume culturalizarea marilor mase extrem de înapoiate ale fostei Rusii țariste, pe baza unui program general, întocmit în conformitate cu celelalte cerințe ale socialismului.

Într-adevăr, obiectul socialismului: crearea unei societăți fără clase, fondată pe solidaritatea și satisfacerea armonioasă a tuturor nevoilor omenești, a însemnat pentru Uniunea Sovietică o încercare de trecere, efectuată cu succes, de la barbarie la cultură. Concentrând proprietatea mijloacelor de producție în mâinile statului și ale colectivității, Uniunea Sovietică a aplicat o serie de noi metode de eficacitate înfinită.

(...) Metoda planificării culturale, care nu exclude libertatea de producție dezinteresată, artistică, literară și științifică, ocupându-se mai mult de problemele marilor mase, decât de ale indivizilor singuratici, este singura, care poate rezolva și problemele noastre culturale.

Fără un plan rațional, în prealabil stabilit, nu vor dispărea nici cei 60 la sută analfabeți din țara noastră și nu vom putea porni pe calea unui progres, cerut de toate legile istoriei.

Planificarea culturală presupune însă:

1. Purificarea aparatului de stat în domeniul cultural, de rămășițele hitleriste și profasciste, în conformitate cu punctele 14, 15 și 18 ale acordului de armistițiu, pe care trebuie să-l respectăm și

2. Instituirea unei comisii, formată din reprezentanții blocului național-democratic, pe lângă Ministerul Educației Naționale și al Cultelor, pentru întocmirea unui plan general de reorganizare culturală și pentru verificarea și începerea imediată a operei de purificare. (...)”

- În „Fapta” (an. II, nr. 64, 22–24 sept.), la rubrica intitulată „Caiet artistic”, Liviu Bratoloveanu semnaleză volumul *Panopticum* de Ion Caraion, în care surprinde „două tendințe: una de folosire a unui limbaj propriu, cu ancorare certă în suprarealism și alta de distilare a unor emoțiuni lirice străbătute de dinamismul veacului”.

23 septembrie

- În „Dreptatea” (seria a 2-a, an. I), la rubrica „Perna cu ace”, Oscar Lemnaru scrie din nou despre apropierea alegerilor la S.S.R:

„*Alegerile de la S. S. R.*

Insistăm asupra acestei probleme, pentru că de soluționarea ei depinde nu numai soarta scrisului românesc dar și noua noastră orientare spirituală.

(...) *Între cei doi maștri*

Am asistat la o consfătuire înaintea alegerilor generale fixate pentru duminica viitoare. A fost o dispută vie, vehementă, cu care prilej s-au limpezit apele. Este cunoscut faptul că d. Șerban Cioculescu, eminentul critic literar, îi propusese, în urmă cu două săptămâni, d-lui Victor Eftimiu președinția Societății Scriitorilor Români, dar pentru că a voit să impună acestuia din urmă un comitet și un anumit punct de vedere, discuțiunile au fost întrerupte. Domnul Șerban Cioculescu a voit să împingă prea departe modesta d-sale autoritate și neînțelegându-se cu maestrul Eftimiu a plecat în lume (în lumea scriitorilor) în căutarea unui nou președinte, pe care a crezut că l-a găsit în persoana ilustrului Mihail Sadoveanu, căruia însă nu a avut grijă să-i spună nimic din cele întâmplate.

Domnul Victor Eftimiu, în prezența membrilor S. S. R.-ului, l-a întrebat de câteva ori pe d. Cioculescu dacă d. Sadoveanu a fost sau nu încunoștințat că mai candidează cineva la președinție.

După câteva ocoluri, – am îndrăzni să spunem, inabile – criticul a mărturisit că maestrul Sadoveanu nu știa nimic. Ceva mai mult, acesta s-a ridicat și în câteva cuvinte, a căror înțelepciune va fi jignit poate pripirea susținătorului său, a lămurit pe toată lumea spunând că a primit să candideze pentru că nu știa despre existența contra-candidatului său.

O diversiune

D. Șerban Cioculescu a încercat în fel și chip să abată discuția de la rostul ei fundamental insinuând, cu multă jonglerie verbală de altfel, că d. Victor Eftimiu «a jignit» pe scriitorul Cruceanu, că este antisemit și că de aceea nu a primit pe lista propusă pe scriitorul evreu F. Aderca. Ne cuprinde mirarea, domnule Cioculescu. Maestrul Eftimiu, anticomunist și antisemit? Iertați-ne, dar în privința aceasta Mareșalul Antonescu a eliberat un certificat, al cărui prestigiu, de astădată, nu poate fi pus la în discuție. A pus de două ori un referat care l-a trimis pe autorul *Cocoșului negru* direct în lagăr, fără nici o escală. Este urâtă treabă să acuzi pe un om prigonit că a fost prieten cu prigonitorul său, mai ales când dumneata însuși în toată această vreme urcai treaptă cu treaptă pe scara ierarhiilor într-o societate condusă cu pistolul și călușul! Am fi preferat să dăm uitării acest capitol care ar putea arunca o lumină îndoielnică cel puțin asupra prieteniei pe care trecutul regim a avut-o pentru Șerban Cioculescu, dar față de faptul că ne-a acuzat în public că suntem «acoliții» d-lui Eftimiu (citându-mă personal în fața tribunalului Scriitorilor Români) datori suntem să răspundem.

Personal, acuzarea mă onorează, pentru că aceasta înlătură învinuirea că aș fi fost acolitul d. Ion Petrovici, care cu buzele apăsate pe buzele d-lui Cioculescu i-a dăruit «Sărutarea», care, vai, nu a fost a lui Iuda, ci foarte sinceră, pasionată, înflăcărată. Amanții intelectuali au fost de-abia despărțiți de tăvălugul evenimentelor. Domnule inspector Cioculescu, de vreme ce dumneavoastră țineți cuvântări despre piesa d-lui Petrovici, destăinuindu-vă în fața spectatorilor vrăjiți de talentul grație căruia ați reușit poate să prefăceți tabla vulgară în aur sclipitor, d. Victor Eftimiu pătimea împreună cu o mână de oameni curajoși, plătind cu suferința lor poate tocmai arta dvs. de acomodare.

Epilogul

Maestrul Eftimiu a izbutit să înlătore diversiunea cu scriitorul, pe care noi îl stimăm foarte mult, Cruceanu și care de altminteri nu se socotea deloc insultat sau jignit. A înlăturat și diversiunea cu Aderca, pe care nici noi nu îl socotim reprezentativ printre scriitorii evrei.

Maestrul Sadoveanu, pe care-l admirăm fără rezerve, a spus în concluzie că lucrurile stând așa d-sa nu va candida.

Câteva considerații marginale

Domnul Cioculescu a fost grăbit, nedrept, răzbunător și foarte subiectiv, adică așa cum nu trebuie să fie un critic literar. În judecățile critice ale domniei sale, ne obișnuiserăm să-i admirăm măsura și obiectivitatea. De astăzi înainte, vom fi mai atenți, mai circumspecți, ca să nu cădem victimă acestui om de spirit căruia întâmplarea de acum i-ar putea întuneca prestigiul dacă talentul domniei sale nu va da o bătălie – pe alt tărâm, firește – pentru a recâștiga dincolo ceea ce a pierdut dincoace.”

• În „Libertatea” (an. I, nr. 26), ancheta ***Scriitorii și societatea lor*** continuă cu răspunsul lui Eugen Jebeleanu:

„Publicăm astăzi răspunsul poetului Eugen Jebeleanu. După cuvântul d-lui profesor Tudor Vianu și al d-lui N. D. Cocea, sugestiile vii ale unui poet luptător, sunt și interesante și bine venite.”

• În „Curierul”, Ieronim Șerbu publică ***Scriitorul și societatea***, reluând unul dintre cele mai discutate subiecte ale momentului:

„Vremurile de mari frământări politice și sociale prin care trecem, aduc din nou la suprafață raporturile dintre scriitor și societatea în care trăiește, sau, mai precis, funcția sa socială.

I se cere artistului o participare activă, o luare de poziție netă pentru dobândirea libertății de gândire, pentru dreptate, pentru o egalizare socială, considerându-se, pe drept cuvânt, că orice reticență, orice izolare, constituie o dezertare de la acest comandament, care garantează însăși libertatea personalității sale.

Lucrul e de la sine înțeles pentru scriitorii din Occident, ca să nu pomenim de cei din Rusia Sovietică, pentru care arta nu poate fi despărțită de rolul ei social, dar el a continuat să fie la noi pretextul nenumăratelor dezbateri despre «turnul de fildeș» și necesitatea scriitorului de a-și păstra individualitatea, deci a neamestecului în convulsiunile sociale. El își rezerva dar rolul de spectator obiectiv, înregistrând indiferent, ca o placă de fotograf, abaterile și dramele oamenilor.

(...) În fond, însă, totul se reduce la o problemă de conștiință civică, iar uneori, prefacerile adânci ale societății, îi cer să fie activă, militantă. La o cotitură hotărâtoare a istoriei, absența ei îi elimină însuși pe scriitori.

E ceea ce se înțelege atât de greu la noi.

În ceea ce privește mentalitatea scriitorilor noștri, când nu e prejudecată provenită din incultură, este o formă sub care se ascunde lașitatea, compromisul, teama de-a nu-și pierde temporar starea materială.

Se complac în situația de-a fi beneficiari umili ai tuturor regimurilor, și când, în sfârșit, iau o atitudine politică sau socială, ea este profund reacționară, împotriva năzuințelor reale ale poporului, pactizând cu inamicii lui direcți, trădându-i interesele permanente.

Din fericire pentru destinul culturii românești, acei dintre ei care au militat sunt majoritatea mediocri pe care, oricum, i-ar fi înlăturat viitorul apropiat, dacă nu acest val al istoriei care se face. Nichifor Crainic, I. N. Herescu, N. Davidescu, Radu Gyr, Horia Stamatu etc. sunt nume peste care pulberea a și început să se aștearnă.

Mai sunt și alți scriitori, cei mai valoroși, care s-au păstrat în rezervă, neconsimțind să adopte ideologia veche, dar fără ca, totuși, să protesteze, printr-un simplu memoriu, împotriva nedreptăților și ororilor comise sub regimul antonescian.

Nici unul n-a îndrăznit să ridice glasul, chiar cu riscul internării în lagăr, care, în orice caz, era mult mai mic decât primejdia ce pândește pe luptătorii politici pentru dreptate și libertățile adevărate, de care în primul rând, au fost frustrați înșiși scriitorii.

Vina lor constă în slăbiciunea de caracter și în lipsa acestei conștiințe civice, care s-a manifestat atât de nobil, în Franța, în Belgia, în Olanda și chiar în Germania. Înainte de-a fi o datorie față de noțiunile sfinte de umanitate și libertate, această conștiință civică și universală e apanajul marelui scriitor, al aceluia pentru care arta nu e doar virtuozitate, ci expresia unei lupte, unei credințe în progresul uman și social.

Și în acest sens e desigur o întrebare dacă noi avem un *mare scriitor!*?

• În „Fapta” (an. II, nr. 65, 23–25 sept.), Stere Popescu semnează *Literatura sovietică*. **F. Panferov**, în care, deși relevă prioritatea talentului în realizarea operei literare, expune și „modelul sovietic” reflectat de Panferov:

„S-a vorbit mult și încă de multă vreme despre arta cu tendință și arta pentru artă. Fiecare atitudine și-a găsit apărătorii și cruciații ei. Singura măsură a acestor lucruri rămâne însă talentul care le creează. [...] Scriitorul în lumea sovietică are o altă configurație sufletească decât aceea cu care suntem poate noi obișnuiți, și alte puncte cardinale în care se situează pentru a-și crea opera.

În Rusia toată lumea este chemată la muncă pentru a putea satisface nevoile statului. Scriitorul acolo trebuie să-și subordoneze creația artistică în vederea realizării acestor nevoi. Nu se scrie nici despre dulcii „flirturi” la malul mării și nici despre după amiezi cu ceai și muzică, ci «noi, spune Panferov, nu ne interesăm decât despre arta care poate izvorî din complexul maselor populare. La noi literatura proletară este o școală, bine înțeles, însă de asemeni și o armă formidabilă a clasei muncitorești, conștientă de forțele ei». În Rusia scriitorul sovietic este: «un spirit speculativ care înainte de a-și angrena opera, studiază îndelung și tenace infrastructura economică și marxistă, pilon indispensabil al tuturor creațiilor de artă proletară».

• În „Dreptatea”, o notă nesemnăată anunță *Adunarea generală a Soc. Scriitorilor Români*, pentru ziua de duminică, 24 septembrie, avertizând asupra unor diversiuni apărute în presă asupra acestei date.

24 septembrie

• Are loc *Adunarea generală a Societății Scriitorilor Români*. Este ales președinte al S.S.R. *Victor Eftimiu*. Primul comitet de conducere a scriitorilor după 23 august 1944 se formează din: N. D. Cocea (vicepreședinte), Hortensia Papadat-Bengescu, Cezar Petrescu, Al. Cazaban, Mihail Celarianu, Zaharia Stancu, Mihai Beniuc, Lucia Demetrius, Radu Boureanu, Cicerone Teodorescu, Eugen Jebeleanu. În afara Hortensiei Papadat-Bengescu, aceștia erau membri P.C.R. sau aveau orientare de stânga. Se votează în unanimitate *Moțiunea* și se discută *Declarația program* a Comitetului de conducere a S.S.R.

• La ancheta *Scriitorii și societatea lor*, deschisă de „Libertatea” (an. I, nr. 28), Radu Boureanu subliniază importanța problemelor spirituale în comparație cu cele materiale.

• În „Curierul” (an. I, nr. 7), Dan Petrașincu publică articolul *Scriitorii libertății*, schițând profilul și îndatoririle scriitorului contemporan care trebuie să aibă perspectiva viitorului:

„A fi scriitor astăzi și a lua poziție împotriva libertăților democratice echivalează cu o sinucidere; mai mult, cred a nu greși afirmând că toți marii scriitori europeni, cu adevărat mari, au fost, au rămas și sunt democrați. Există aproape o legătură organică între demnitatea spirituală a unui scriitor și «talentul» său. Scriitorul devine retrograd numai în măsura în care se îndepărtează de viață, de realitățile ei, adică în măsura în care e furat de *teorii*, de *abstracțiuni*, în dauna palpitului viu din sângele său – palpitat din care se naște talentul.

(...) Din viziunea de bază, care-l determină pe scriitor în calitatea sa, derivă aceea acționistă, ca să zicem așa: Scriitorul, în afara travaliului său creator, obiectiv, este – și trebuie să fie – o *conștiință*.”

• În „Dreptatea” (seria a II-a, an. I, nr. 26), la rubrica „Perna cu ace”, Oscar Lemnaru vorbește din nou despre epurări și apreciază romanul lui Ion Vinea „Lunatecii” (cu „eroii ciudați și aproape ireali ai unei epoci defuncte”), din care apăruseră fragmente în „Revista Română”, condusă de Zaharia Stancu, și în „Curentul Familiei”.

• În „Tribuna poporului” (an. I, nr. 10), G. Călinescu publică articolul *Evreii*; atitudinea autorului în chestiunea evreiască, mult discutată în lumea literară în vederea reabilitării lor, constă într-o cordialitate stimulată de deducții și susținută de exemple:

„[...] Acum vreo șapte ani, când regimul nu era oficial antisemit, s-a prezentat să candideze la o conferință de l. elină, la Facultatea de Litere din Iași, Al. Graur, care este un savant, unanim recunoscut în lumea științifică. Toți profesorii serioși preocupați numai de interesul didactic al Facultății îl voiau, dar concursul nu s-a putut ține căci a dispărut conferința din buget, nu prin hotărârea parlamentului cum era legal ci printr-o eroare de... zețarie, la «Monitorul Oficial».[...] Românii au fost totdeauna toleranți și nu pot fi făcuți responsabili pentru faptele câtorva descreeiați, amețiți de propagandă nazistă. Întrucât ne privește, trebuie să reexaminăm vechi prejudecăți ce ar putea să stea în calea unei totale împăciuirii. Sentimentul că evreii nu luau parte la aspirațiile nației era fals, întreținut, e drept, de rezervele câtorva intelectuali evrei, care, simțindu-se stingheri își căutau în afară o bază sufletească. Azi vedem acest lucru izbitor că evreii apără nu «naționalismul» ci ideea națională, că însufleții de un elan patriotic cer Ardealul nostru, al tuturor. Ei gustă, acum, eliberați consolarea patriotismului care li se nega. [...] Am disprețuit marea valoare a evreilor în materie de propagandă, am trecut cu vederea serviciul strălucit pe care ei ni l-au făcut în străinătate prin filologi ca Gaster, Tiktin, Șăineanu. (...) Români creștini și români mozaici, să ne purtăm astfel încât să ne merităm unii pe alții.”

• În „Desrobirea” (an. I, nr. 8), Mihai Ralea publică articolul *Cine e fascist?*, în care răspunde la învinuirea adusă de „Dreptatea” și relevă faptul că asemenea nedreptăți urmăresc diversiunea și reaua-credință. (vezi Anexa)

„În toila guvernării legionare, «Porunca vremii», ca să stoarcă anumite sume, se îndeletnicea să denunțe ca evrei pe românii cei mai neaoși. Fără preocupări venale, animate numai de rea credință, anumite gazete încearcă același sport atribuind, în dreapta și în stânga, tuturor celor care-i supără cu ceva, epitetul de fascist. Noțiunea aceasta a ajuns să nu mai aibă nici un conținut. Comicul suprem l-a atins însă ziarul «Dreptatea». Nici mai mult nici mai puțin, sunt denunțat ca fascist. Cum însă partidul național-țărănesc a absolvit pe legionari declarându-i patrioți și cum păstrează o indulgență tăcere în

privința regimului Antonescu, urmează că singurul fascist din această țară am rămas eu. N-aș fi voit să am nici o polemică cu partidul național-țărănesc, căruia i-am dăruit o muncă de doisprezece ani din tinerețea mea, căruia i-am dat o doctrină (vezi «Preambulul» programului), cu ai cărui membri vechi și autentici păstrez încă relații de prietenie și pentru ai căror șefi am păstrat sentimente de condescendență.

N-aș fi voit să am această polemică nici cu ziarul «Dreptatea» și cu redactorii ei, cărora le-am fost director cinci ani.

Nu e vina mea: provocarea nu-mi aparține. Așadar, sunt declarat fascist. Mai e ceva, oare, în această țară (inclusiv copiii de pe stradă), în afara partidului național-țărănesc, care consideră serioasă această caracterizare?

Îmi permit să întreb pe d. Iuliu Maniu, care cunoaște prea bine activitatea mea din ultimii doi ani, dacă subscie la această diagnoză. Aș putea invoca arestările, urmărirea, procesele odioase pe care le suport de patru ani, în timp ce atâția eminenți «democrați» cochetau cu legionarii, primeau case de la C. N. R., avantaje de la patronaj, afaceri bănoase de import-export cu nemții, pe scurt trăiau confortabil și netulburați de nimeni. Cea mai bună definiție a fascismului au dat-o nemții. Ei singuri știau cine îi susține și cine îi combate. Am avut onoarea de a fi unul din oamenii cei mai urmăriți de nemți, pus pe toate listele de ostateci sau de arestați, în timp ce «democrații» integrali, considerați probabil inofensivi, erau lăsați la treburile lor mănoase. Aproape în tot ce s-a întreprins cu mari riscuri în ultimii doi ani pentru prepararea zilei de 23 August, am dat concursul meu neprecupețit. Aceasta o știe toată lumea și chiar domnii de la «Dreptatea». Dar mai este ceva. Cu puține excepții, toți oamenii politici din această țară au ajutat pe legionari, adică pe acei care cu ajutorul nemțesc șantajau toate guvernele române în voința lor de autonomie și independență. S-a găsit numai un grup de câțiva oameni care, cu riscul vieții lor, să încerce a suprima această mișcare. Trei din ei au fost uciși. Restul am trăit în perpetuă amenințare. Chiar când eram miniștri. Dacă mișcarea legionară rămânea puternică, ea nu s-ar fi compromis așa de repede și ar fi impus acestei țări o groaznică dictatură, incomparabilă ca cruzime și demență cu aceea care a fost.

Să revenim însă la legea «fascistă» a breslelor. Auzeam de mult că voi fi atacat pe această chestie. Pentru ca să se prezinte ocazia s-a uzat de o manoperă. S-a adus în discuție abrogarea unei legi care era... de mult abrogată. Adică s-au spart uși deschise. Legea aceasta nu mai exista din noiembrie 1940. Nu se poate desființa un lucru inexistent. Cu toate acestea, s-a recurs și la această minune. Ca să se poată vorbi de ea s-a făcut abstracție de desființarea ei și s-a recurs la o a doua abrogare. Într-adevăr, pe data de 19 noiembrie 1940 un decret o anula. În expunerea de motive, d. V. Iușinski, ministrul muncii sub regimul legionar, constata că «spiritul în care se manifestă breslele este departe de a se putea socoti în armonie cu marile comandamente ale Statului național legionar» și de aceea trebuie desființată. Evident, dacă această lege ar fi fost pe placul Statului național legionar, poate că «Dreptatea» n-ar mai fi găsit-o fascistă. Adevărul e că legea s-a făcut în 1938 cu aprobarea unanimă a sindicatelor liber alese și cu aceea a «Confederației generale a muncii» din acea vreme.

D. I. Gigurtu, în numele patronilor, a adresat regelui un memoriu prin care o denunța ca... comunistă. Tot patronatul a combătut-o, iar ziarul «Universul» a dat alarmă printr-un articol de senzație în acea vreme, în care denunța «prăvălirea spre stânga». Va veni vremea când va trebui să arătăm poziția pe care fiecare a păstrat-o în raport cu fenomenul legionar. Deocamdată cititorul neinițiat se întreabă ce se urmărește prin această grosolană denaturare a lucrurilor, în care oamenii de stânga sunt declarați fasciști, iar fasciștii absolviți și reintroduși în viața publică. Evident, că un singur țel: diversiunea.

Se încearcă, fără îndoială, abaterea atenției de la marii vinovați. Vom veghea însă la demascarea acestor tendințe. Discuția abia începe.”

• În „Fapta” (an. II, nr. 66, 24–26 sept.) apare articolul: *Ce s-a întâmplat la S. S. R.*, semnat *Argus*, în care se aduc acuzații fostei S. S. R., în notă dură, care anticipează articolul pe aceeași temă din „Scânteia”:

„Adunarea generală de duminică de la Societatea Scriitorilor Români, a fost deosebit de instructivă. Motivele sunt numeroase și le vom discuta pe rând.

În primul moment, domnii scriitori n-au căzut de acord asupra unor prevederi statutare foarte încălcite, care au reclamat discuții înverșunate și mai încălcite decât statutul însuși. «Momentul» despre care vorbim, s-a prelungit până după ora 11 și ne-a relevat o mulțime de realități până acum numai în parte cunoscute. Astfel, am aflat că d. N. I. Herescu, nobilul și scorbitul fante de la conducerea S. S. R.-ului a avut grijă s-o șteargă la Lisabona, imediat ce a simțit că președinția i se strecoară printre degete. (...)

S-a stabilit, așadar, că fasciștii noștri nu suportă decât consecințele fericite ale trădărilor pe cari le săvârșesc, celelalte înțelegând să le întâmpine... fugind. Nu s-ar putea spune că ar fi demn dar deocamdată pare să fie sănătos. DEOCAMDATĂ.

Spunem însă că ilustrul autor a două poezii și trei sferturi, cocoțat în fruntea S. S. R.-ului de interese cu totul străine de țelurile înaltei instituții de cultură, a izbutit să joace cu multă vervă rolul de președinte încredințat lui de dictatorii antonescieni. După cum a afirmat însă d. Șerban Cioculescu, plimbările lui Herescu prin străinătățile hitleriste s-au făcut în numele Societății Scriitorilor Români. Herescu a angajat deci S. S. R.-ul, ancorând de barca lui Hitler, fără ca Societatea să fi fost obligată prin statute la aceasta. El a antrenat-o într-o acțiune personală, dând acestei acțiuni un caracter colectiv.

Când spunem aceasta însă, nu ne gândim o singură clipă că S. S. R.-ul ar fi o victimă nefericită a prezidentului său. Dimpotrivă, subliniem că membrii Societății Scriitorilor n-au schițat cea mai slabă reacțiune împotriva trădărilor președintelui lor. (...) S-a mai stabilit, deci, că Societatea Scriitorilor s-a transformat – pe vremea dictaturii lui Antonescu – într-o tribună a hitlerismului, majoritatea membrilor ei sprijinind efectiv prin scris războiul criminal al fasciștilor puși în slujba lui Hitler. La un moment dat, cineva a contestat acest lucru, pentru ca nu mult după aceea, când d. Cruceanu a precizat că S. S. R.-ul trebuie să lupte pentru alte idealuri decât cele pe cari le-a apărat până acum, același cineva să proclame că «fiecare scriitor trebuie să aibă libertatea de a face politica la care aderă el». La care D. Cruceanu a replicat cu justete: «Chiar și împotriva intereselor adevărate ale țării?»

Iată un capitol care ar reclama un spațiu mai mare decât cel ce ne este îngăduit. Poate că vom reveni asupra lui. Până atunci, constatăm cu tristețe că scriitorii s-au prostituat punându-se cu zel în slujba unor interese străine și trădând însăși misiunea lor sacră: aceea de a lumina poporul asupra realităților din jur și de a-l conduce în luptă pe drumul demnității și al adevărului. Departe de a-l libera de minciună, ei l-au robit și l-au orbit. De aceea, S. S. R.-ul nu poate fi considerat ca reprezentând cu demnitate scrisul și conștiința națiunii noastre. Oricărei noi conduceri i se impune o sarcină grea: aceea de a smulge din grădina până mai ieri curată și înflorită, buruienile otrăvite care au năpădit-o. Numai atunci, Societatea Scriitorilor va fi cu adevărat ceea ce ar fi trebuit să fie în toate timpurile – și n-a fost decât rare ori.”

• În „Fapta” este, de asemenea, prezentat într-un articol nesemnat *Noul comitet al „Societății Scriitorilor Români”*. Ion Caraion formulează programul rubricii „Caiet artistic” (*Continuăm...*): „arta pentru mase”, contactul „permanent și prietenesc între intelectual și popor, între bibliotecă și fabrică, între carte și ogor.”

• În „Dreptatea” (seria a II-a, an. I, nr. 27) apare, semnat cu inițialele *I. P.*, materialul *D. Victor Eftimiu – președinte al S. S. R.-ului. Noul președinte vorbește ziarului „Dreptatea”*, care reproduce Moțiunea votată „prin aclamații” de adunarea scriitorilor:

„Moțiune

Societatea Scriitorilor Români, prin noii săi mandatarî pornește pe calea reînnoirii totale.

«Fără să abdice de la crezul artistic, scriitorul român înțelege să părăsească izolarea de până azi și să devină un luptător social, un luminător, un călăuzitor al neamului, câștigând, astfel, locul ce i se cuvine în noua organizare a lumii.

Această misiune el n-o poate exercita în cadrul ideilor de libertate ale marilor democrații rusești, care a dat muncitorului intelectual toate posibilitățile de a trăi cu demnitate și de a se manifesta ca fruntaș al poporului».

Adunarea și-a încheiat lucrările târziu după-amiază. La ieșire, Maestrul Victor Eftimiu a declarat următoarele, ziarului „Dreptatea”:

«S-au pierdut trei ore inutil, în discuții bizantine despre valabilitatea adunării, astfel că n-am avut timp să-mi expun programul de lucru. Scriitorii care m-au votat au crezut că s-au achitat de datoria lor, odată cu acest vot și au plecat, fără să asculte cele ce aveam de spus. Îmi comunic programul pe această cale, publicului.

Voi organiza la Studio șezători literare cu mai multe echipe de scriitori, care își vor împărți venitul spectacolelor între ei. Echipele vor colinda și celelalte teatre de cartier, pentru ca scriitorii să fie cunoscuți cât mai bine de popor.

În felul acesta, sper că le voi asigura o sursă nouă de câștig, lucru care se face simțit cu necesitate.

Paralel, voi organiza concerte populare, date de soliștii și de corul Operei Române, pentru a le asigura și lor un venit suplimentar. Aceasta, cu toate că niciunul dintre cei puși în discuție aci, tânăr sau bătrân, n-a venit cu o propunere în sensul programului ce mi l-am conturat până acum.

Tot pentru scriitori, voi înființa *Casa Scriitorilor*, un fel de club unde acești mânduitori ai condeielui să se întâlnească, să discute, să mănânce. Până când clădirea necesară realizării acestui punct va fi gata, *Casa Scriitorilor* va fi înființată la actualul sediu al S. S. R.-ului. Voi repara și mobila acestui sediu, care stă în permanență gol, astfel că în fiecare zi, de la ora 5 după-amiază în sus, scriitorii se vor putea aduna acolo.» (...)

• În „Libertatea” (an. I, nr. 29), Mircea Florentin semnează articolul *Scriitorul și misiunea lui*, despre funcția socială a artei:

„Teoria «turnului de fildeș» nu a servit niciodată misiunii unui scriitor. Izolarea sa, dusă până la anti-social, până la negarea lumii din jur, nu a folosit nici operei sale, nici mai binelui obștesc. Da, scriitorul este un soldat al mulțimilor, servind cultura el servește în primul rând țelului ei suprem: realizarea umanității prin desăvârșirea omului. Nu «artă pentru artă» ci artă pentru om, pentru risipirea neliniștilor lui, pentru înfrățirea lui cu lumea, pe deasupra oricăror artificioase și arbitrare bariere. Arta este muncă, este luptă. Iar biruitorii nu s-au recoltat niciodată din ceata celor care fug de luptă. (...) Altfel, arta rămâne fără obiect, manifestare izolată și stearpă, străină de orice rost omenesc.”

• În „Tribuna poporului” (an. I, nr. 11), Șerban Cioculescu publică, la rubrica „Cronica literară”, esul *Scriitorul în fața societății*, în care, fără a respinge ideea scriitorului-cetățean, pledează pentru specificitatea estetică a literaturii și libertatea creației: „Firește, scriitorul nu trebuie înregimentat ca să gândească social și uman(...). Numai într-un climat de libertate, prielnic problemelor de conștiință, se naște creația sinceră, expresie adevărată a experienței și a înalțelor aspirații. Un mare artist poate fi câteodată închis exclusiv în cercul unor preocupări tehnice, atunci, el reprezintă o pură realitate estetică, în sine foarte interesantă: acțiunea lui nu poate fi desconsiderată, deoarece servește într-un fel cultura, o îmbogățește și o rafinează”. (vezi Anexa)

• În „Curierul” (an. I), la rubrica de pamflet „Cavalerii apocalipsului”, sub pseudonimul *Ariel* (Horia Furtună?), se face portretul demascator al lui **I. Al. Brătescu-Voinești**, în stilul celei mai abjecte forme de atac:

„Trebuie să-l cauți, în «Istoria literaturii române», prin veacul celălalt, undeva, printre «clasicii» de mult prăfuiți în muzeul culturii, deși el există viu și nevătămat printre noi, mumie miraculoasă, prelungindu-și vârsta peste timp, numai din sucurile tainice ale urii. Să te ferească Dumnezeu de un spân la răscruce de drumuri și de un bătrân care nu știe să-și poarte bătrânețea!

Inchipuiți-vă un cap voltairean, fără sclipirea de inteligență în ochi, în schimb cu mustață; pielea obrazului s-a bătătorit de vreme, dar totalitatea zbârciturilor n-ar fi suficientă să echivaleze numărul onorurilor naționale și morale de care s-a bucurat posesorul lui. Fiindcă I. Al. Brătescu-Voinești este un scriitor român fericit. Acum vreo două sute de ani a scris o nuvelă «genială», *Puiul*, pe care toate abecedarele au adoptat-o de atunci încoace ca piesă de rezistență pentru marea educație morală a tineretului român. Nu interesează ce a scris I. Al. Brătescu-Voinești după această nuvelă; opera e destul de covârșitoare pentru a acoperi o carieră de un secol a unui cât de mare creator. În consecință, autorul ei s-a apucat de pescuit. Și așa s-a învățat să iubească peștii și să urască oamenii.

Dar I. Al. Brătescu-Voinești, după ce și-a scris capodopera, n-a devenit numai pescuitor de apă dulce – ci, mai spre bătrânețe – s-a făcut și ideolog. Bineînțeles, ideolog reacționar, în toate

domeniile. Că o fi existând o legătură între pescuit și ideologie, n-o știm; în orice caz, se pare că la scriitorul în chestiune, pasiunea a fost la fel de gratuită. Lupta omul, da!, de dragul Adevărului și al Dreptății. (E autorul unui volum intitulat, vai!, *În lumea dreptății*.)

Confuzionist fervent, I. Al. Brătescu-Voinești a început-o cu morala. Îi veți simți tapajul de acum câțiva ani, pe chestia moralei în artă, în numele căreia țipa pescuitorul de apă dulce – el care pierduse de mult gustul vieții? Doamne ferește – iar să se apuce de morală o mumie, pe principii seci; ieșite din combinațiile chimice ale doctorilor de acum două-trei mii de ani! Academician, membru în nu știu câte societăți de frunte, fruntaș în toate consiliile de administrație din țară, cultural de mare clasă pe baza unei nuvele de revistă de copii, I. Al. Brătescu-Voinești a devenit, mai apoi, cel mai vajnic cavaler al apocalipsului, în paginile «Porucii Vremii» unde instiga la crimă cu înflăcărarea stearpă a neputincioșilor. Frate bun cu A. C. Cuza, cu Ilie Rădulescu, cu Nichifor Crainic, își trăda sistematic micul talent din tinerețe, încercând în van să-și compenseze insuficiențele printr-o prezență huliganică în actualitate.

De câte ori am întâlnit numele acestui fenomen ciudat al culturii românești, în paginile vreunei reviste, m-am întrebat cu un fel de groază: cât de inferior și cât de viciat trebuie să fie un mediu în care o astfel de lighioană să se poată dezvolta – cu dimensiuni inițiale minime – atât de impresionant! Cum a devenit I. Al. Brătescu-Voinești «mare scriitor român» și «trâmbiță a neamului» cu un talent mititel, pe care oricare dintre tinerii de 20 de ani de azi îl poate întrece și cu un vid spiritual perfect...?

Nemuritor numai la propriu, I. Al. Brătescu-Voinești va zâmbi desigur pe undeva, în vreun colț al țării, citind aceste rânduri, satisfăcut că bătrânețea și nulitatea îl pun la adăpost de consecințele propriului său pescuit...”

26 septembrie

• În „Curierul” (an. I, nr. 9) apare materialul nesemnat: *Adunarea generală a S. S. R.-ului. D. Victor Eftimiu ales președinte al Societății Scriitorilor Români cu majoritate zdrobitoare*, care rezumă ideile cuvântării noului președinte („răsplata muncii scriitorilor”, prestigiuul scriitorilor și angajarea lor după modelul sovietic); în final, este reproducă „declarația programatică” rostită la încheierea lucrărilor:

„Societatea Scriitorilor Români, prin noii săi mandatar, pornește pe calea reînnoirii totale.

Fără să abdice de la crezul artistic, scriitorul român înțelege să părăsească izolarea de până azi și să devină un luptător social, un luminător, un călăuzitor al neamului, câștigând, astfel, locul ce i se cuvine în noua organizare a lumii.

Această misiune el n-o poate exercita decât în cadrul ideilor de libertate ale marilor democrații occidentale și în lumina revoluției rusești, care a dat muncitorului intelectual toate posibilitățile de a trăi cu demnitate și de a se manifesta ca fruntaș al poporului.”

• În „Universul” (nr. 265) apare materialul *Adunarea generală a Societății Scriitorilor Români. D. Victor Eftimiu ales președinte*, semnat *V. mar.* Relatarea evenimentului este similară celei din „Curierul”.

• În „Ultima oră” (nr. 7), la rubrica „Zig-zag”, apare un „proces-verbal” despre *Adunarea generală a S. S. R. D-nii Victor Eftimiu și N. D. Cocea în fruntea Societății Scriitorilor Români*:

„Societatea Scriitorilor Români și-a ținut ieri adunarea generală, pentru alegerea unui comitet de conducere și pentru fixarea viitoarei organizări a societății. Au luat parte foarte mulți scriitori; s-au abținut câțiva, care erau numai membri ai S. S. R.-ului. Prezidate de d. Gh. Tutoveanu, suavul poet bărlădean, dezbaterile au fost violente, ca o dispută literară. Au vorbit d-nii Mihail Cruceanu, Șerban Cioculescu, Gh. Talaz, Ion Ojog și scriitorii: N. D. Cocea, Cicerone Theodorescu și C. Manolache.

Au fost, sau n-au fost alegeri?

D-nii Cruceanu, Șerban Cioculescu și Talaz au susținut că adunarea nu e legal constituită. Că, adică, legală e numai cealaltă adunare, hotărâtă de vechiul comitet, pentru ziua de 8 octombrie. D. Șerban Cioculescu, editorul lui Caragiale, a vorbit mult și a combătut când pentru, când contra... D. Talaz și Cruceanu au declarat că domniile lor au fost poeți și că nu pot susține problema cu

vigoarea d-lui critic; de aceea au arătat – în imagini și metafore – că așa nu e bine, că altfel e rău și că cel mai bun lucru ar fi... așa – și așa! Încolo, discuția a fost foarte academică și, uneori, parlamentară!...

Alegerile sunt legale și valabile

Adunarea a hotărât, însă, că ședința de ieri este perfect legală și că hotărârile ei sunt valabile. Și astfel s-a trecut la probleme serioase, dându-se cuvântul scriitorilor. Și scriitorii au ales, prin voturi secrete, noul comitet de conducere al societății: președinte Victor Eftimiu, vice-președinte N. D. Cocea, membri: Hortensia Papadat-Bengescu, Cezar Petrescu, Al. Cazaban, Mihail Celarianu, Zaharia Stancu, Mihai Beniuc, Lucia Demetrius, Radu Boureanu, Cicerone Theodorescu și Eugen Jebeleanu. Scriitorii au aclamat pe noul lor președinte, manifestându-și satisfacția venirii unui autentic scriitor la conducerea S. S. R.-ului.

Cuvântarea-program a d-lui Victor Eftimiu

Luând cuvântul, noul președinte al Societății Scriitorilor Români a expus programul de activitate al noului comitet, pe care o rezumăm în următoarele puncte:

1. Purificarea societății de elementele fasciste, precum și de acelea care compromit prestigiul și noțiunea de scriitor;
2. Sindicalizarea Societății, pentru realizarea unei vieți libere și demne tuturor scriitorilor. Exemplul Rusiei Sovietice, unde muncitorul intelectual este prețuit ca unul din factorii cei mai de seamă ai colectivității, va fi ideea directoare pentru noua organizare a scrisului în România.
3. Ridicarea standardului de viață al breslașilor scrisului.
 - a) Traduceri (piese de teatru, romane etc.) făcute de scriitorii calificați;
 - b) Biblioteci populare, care să asigure o mai largă difuzare a cărții în mase;
 - c) Reglementarea raporturilor cu editorii, în sensul ca drepturile de autor să fie plătite integral chiar la predarea manuscrisului;
 - d) Schimburi culturale și vizite între scriitorii Uniunii Sovietice și ai celorlalte națiuni democratice – și cei români;
 - e) Selectarea treptată dintre scriitori, a trimișilor culturali în străinătate;
 - f) Editură de Stat pentru poezie, eseu și filosofie;
 - g) Obligația pentru alcătuitoarii manualelor didactice de a utiliza îndeosebi opera scriitorilor în viață și de a le plăti dreptul de autor pentru fragmentele citate;
 - h) Afectarea, către S. S. R., a unei părți din veniturile provenite din cărțile autorilor clasici.

• În „Fapta” (an. II, nr. 67, 26–28 sept.) apare nota ***Noul comitet al „Societății Scriitorilor Români”***, în care se menționează că „scriitorii au ținut să ia parte în număr impunător și că au fost prezenți și membrii excluși de vechea conducere dictatorială”.

27 septembrie

• În „Curierul” apare, semnat P., materialul: ***Pe marginea alegerilor de la S. S. R.***, cu amănunte interesante ale momentului:

„«Societatea Scriitorilor Români»...

și-a ales nu numai un nou președinte, în persoana d-lui Victor Eftimiu, și un comitet revoluționar (prin prezența, la vice-președinție a d-lui N. D. Cocea), ci și-a ales o cale nouă, de reforme democratice progresiste, pe care nu ne îndoiim că le va realiza, în consensul vremilor de înnoire. Dintre aspectele și încrucișările de florete care ni s-au impus mai mult din această înfierbântată duminică de 24 septembrie, vom remarca unele nu numai pentru înțelesul lor local, ci în general, interesând adică și publicul cel mare. S-a vorbit, de exemplu, foarte insistent despre «politică». Să nu se facă politică la S. S. R.! cereau unii, pe drept cuvânt, de teama confuziilor de planuri, care au bântuit până acum.

– Nici fascism... nici democrație! a spus cineva, la un moment dat, parafrazând, candid, pe Caragiale. Cum vine asta, mă rog? A face democrație, într-o asociație de scriitori, înseamnă a face politică? Te-am simțit confuzionistule, printre rânduri și am zâmbit de mila ta fiindcă încercai să scapi prin tangentă. Să afle confuzioniștii că «a face» democrație la S. S. R. nu înseamnă a face politică – ci înseamnă a reintegra societatea în legile ei firești, care o condiționează principial.

Astfel, tot ceea ce s-a întâmplat până acum la S. S. R. de vreo șase ani încoace – dacă nu mai mult – s-a întâmplat sub semnul nefast al confuzionismului dictatorial: starea de astăzi nu e o schimbare ca oricare alta, din cele multe, ale trecutului imediat, ci o revenire la normal, o ieșire din criză! A reinstaura democrația la S. S. R. nu înseamnă, așadar, domnilor diversioniști, a face politică...

N. D. Cocea...

Își face reîntrarea în arena literară printr-un succes «electoral» în cadrele scriitoricești, – succes net, alături de maestrul Eftimiu, care nu mai dă loc la nici o interpretare ambiguă. Oamenii de valoare ai publicisticii noastre pășesc cu hotărâre la revendicarea locurilor lor de frunte – și nu ne îndoim că prozatorul și pamfletarul strălucit care e N. D. Cocea ne va arăta cât de curând ce-i poate ...condeiul!

D-na Hortensia Papadat-Bengescu...

desigur că a aflat cu uimire alegerea d-sale de pe lista de membri a noului comitet, cu acea detașare plină de noblețe care-i este caracteristică... Este mai ales un act de reparație morală, care dă satisfacție oamenilor de valoare, sistematic înlăturați de la conducerea S. S. R.-ului. Marea noastră prozatoare, care este și o mare necunoscută, d-na H. P. Bengescu, își depășește marea talent numai prin marea d-sale modestie.

D. Zaharia Stancu...

este un luptător, din rândul membrilor tineri, care întotdeauna în trecut a cerut reformele la care s-a ajuns astăzi, dar a fost înlăturat tot atât de sistematic, ca un element «periculos». Astăzi a fost ales fără măcar să fie de față!

Din cele câteva...

taine ale scriitorului de la S. S. R. ne vom permite să divulgăm cititorilor unele de ordin statistic. Dacă maestrul Eftimiu a obținut 70 voturi din 72, d. N. D. Cocea a avut 62 iar d-na H. P. Bengescu 55. Dar ce să mai zicem de succesul tinerilor, reprezentați prin d-nii Eugen Jebeleanu, Radu Boureanu și d-ra Lucia Demetrius – fiecare, respectiv, cu 66, 63, și 46 de voturi? Lista d-lui Victor Eftimiu e cea mai tânără dintre toate listele ultimilor ani. (Să ne amintim că acum nu știm câți ani, d. N. I. Herescu, matadorul antisemitismului și președintele cu trei plachete, s-a ales cu 61 de voturi!)

- În „Scânteia” (an. I, nr. 6) apare materialul nesemnlat **Organizarea scriitorilor**, cu aceleași informații despre alegeri.

- În „Tribuna poporului” (an. I, nr. 14), G. Călinescu publică **Lucrătorul**, unde încearcă reabilitarea „lucrătorului”, reprezentant al maselor disprețuite, prin capacitatea lui de a se apropia de cultură (literatură, muzică). În atractiv stil călinescian, eseul pledează pentru ștergerea diferențelor – materiale și spirituale – dintre clase.

- În „Fapta” (an. II, nr. 68, 27–29 sept.), Ivan Vorotovschi semnează articolul **Privire asupra literaturii sovietice**, în care indică scriitorii reprezentativi pentru poezie, roman, teatru, desemnați ca modele: Gorki, Maiakovski, Alexei Tolstoi, Mihai Șolohov etc.

28 septembrie

- Apare, la București, **Academia**, cu subtitlul **Organ săptămânal de atitudine spirituală, socială și politică**.

- În „Dreptatea” (seria a II-a, an. I, nr. 28–29), la rubrica „Perna cu ace”, Oscar Lemnaru scrie o altă notă critică despre Mircea Eliade.

- În „Fapta” (an. II, nr. 69, 28–30 sept.), Ion Caraion semnează **Un băiat de familie: Ion Petrovici**, articol „demascator”.

29 septembrie

- În „Scânteia” (an. I, nr. 9) apare materialul nesemnlat: **Despre sarcina actuală a scriitorilor. Câteva reflecții după adunarea de la S. S. R.**, care este deopotrivă o analiză critică și un text directivă.

- Tot în „Scânteia” apare nota nesemnlată: **Societatea Scriitorilor Români aderă la proiectul de platformă politică și socială al Partidului Comunist**.

„Primum din partea Societății Scriitorilor Români acest comunicat:

«Noul Comitet al S. S. R., luând cunoștință de proiectul de platformă politică și socială al Partidului Comunist din România, propus tuturor forțelor democratice, din această țară, s-a întrunit de urgență, în ședință extraordinară, astăzi 25 septembrie 1944 și a hotărât cu unanimitate de voturi să adere la acest proiect, fiind convins că exprimă, astfel, sentimentele tuturor membrilor asociației noastre.

Îndeamnă toate forțele democratice ale României să participe la această mișcare de înnoire.

În același timp, atrage atenția inițiatorilor programului supus opiniei publice că n-ar trebui uitate:

- 1) Separarea bisericii de stat.
- 2) Naționalizarea subsolului.
- 3) Naționalizarea societăților de asigurare.»

● În „România liberă” (an. II, nr. 45), Tudor Alex. Stoianovici scrie despre **Organizarea scriitorilor**.

● În „Tribuna poporului” (an. I, nr. 15), Iorgu Iordan (cu mențiunea „profesor universitar”) publică pamfletul **Un ministru antonescian Ion Petrovici**:

„(...) d-l P. a izbutit să-și creeze o reputație care întrece cu mult adevărata sa valoare. Pentru adulatori, d-sa este cel mai mare filosof român și unul din filosofii de seamă ai lumii întregi. Pentru quasi-unanimitatea opiniei noastre publice d-sa este o glorie pură și incontestabilă a oratoriei naționale. În ochii multor cititori, chiar dintre cei cu pretenții, d-sa este un literat de frunte. (În acest domeniu a izbutit să păcălească numeroși «nemuritori», care l-au ales membru al Academiei Române, secția literară, și l-au răsplătit cu premiul național de literatură.)”

● Armata Roșie intră în București, salutată entuziast de presa de stânga (cum se întâmplă în editorialul „Dreptății”).

● În „Fapta” (an. II, nr. 70), Liviu Bratoloveanu publică articolul **Poetul cizmar**, în care prezintă creația lui Cristian Sârbulescu.

30 septembrie

● În „Libertatea” (nr. 34, **Scriitorii români și proiectul de platformă al Partidului Comunist**), „Dreptatea” (nr. 31, **Scriitorii părăsesc izolarea**), „Ultima oră” (nr. 11, **Scriitorii în slujba poporului. Societatea Scriitorilor Români participă la viața politică a statului**, semnat *al. c. r.* – Al. Cerna-Rădulescu) se consemnează aderarea S. S. R. la Proiectul de Platformă al Frontului Național Democratic inițiat de P. C. R. În „Ultima oră”, *al. c. r.* laudă adeziunea SSR și îndeamnă scriitorii la fapte concrete: „să participe activ la opera de reconstrucție a țării”, „să asigure răspândirea culturii în cele mai largi straturi populare”, „să slujească poporul și marile lui aspirații, să-l lumineze, să-l lămurească prin operele lor”, „să coboare în sate, în colibe, pretutindeni, chemând mulțimile la viața nouă” etc.

● În „Luceafărul” (nr. 7, din luna septembrie) apare articolul: **Presa, cărturarii și principiile naționale**, de Gherghinescu Vania, care, fără să respingă „turnul de fildes”, subliniază datoria scriitorului față de „comunitatea de destin” și de „întinsul spiritual al nației sale”, dar face îndemnul experienței concrete a scriitorului: „(...) un mare scriitor nu trebuie să rămână la ocupația sa pur literară. El trebuie să ia în piept viața, pe toate drumurile și concursul lui trebuie să se simtă oriunde poate fi util(...)”

● În „Fapta” (an. II, nr. 71, 30 sept. – 2 oct.), Virgil Prodan semnează articolul **B. Fundoianu**, în care, analizând volumul *Priveliști*, încearcă să schițeze profilul liricii acestuia. În același număr, la rubrica „Marginalii” este anunțată intenția de a publica „prezentări de scriitori sovietici sau anglosaxoni [...]”. De asemeni, vom rezerva în limita posibilităților un spațiu pentru traduceri din poezia sovietică, americană și engleză”, care vor fi primite de Ion Caraion.